

Caracterul cu precădere narativ-descriptiv al lucrării, dublat, ce e drept, de un aparat filologic remarcabil, face din ea mai degrabă un fel de antologie comentată a temei onirice în epica latină.

Privită în ansamblu, cartea lui Ant. Grillone satisface mai cu seamă prima parte a subtitlului, „tecnica”, judecățile generalizatoare și estetice rămânând risipite în noianul „analizei interne” sau, în orice caz, propuse meditației cititorului.

Dar oare nu se realizează tocmai în acest chip unul din dezideratele cercetării literare deschise, nelimitate, afirmat tot mai mult în ultima vreme, anume acela de a face din orice contribuție instrumentul cercetărilor viitoare?

Și, sub acest aspect, considerăm că lucrarea lui Ant. Grillone își justifică utilitatea.

M. Nichita

G. GUȚU, *Publius Vergilius Maro. Studiu literar*. București, Editura Univers, 1970, 323 p. în 16°.

Subtitlul cărții de curând apărute a lui G. Guțu despre principalul poet al Romei nu-i, desigur, întâmplător. Precizând că-și propune să ofere publicului un „studiu literar” (potrivit cu caracterul colecției unde lucrarea sta să apară), autorul a vrut să-și prevină cititorii că n-avea de gând să epuizeze problemele pe care le pun fie personalitatea, fie opera poetului *Eneidei*. Nici într-o privință, nici în cealaltă, cele trei sute de pagini ale scrierii nu puteau aduce, de altă parte, belșug de erudiție și minuțioase analize de texte. Referințele la contribuțiile fără număr închinată lui Vergiliu de când există o istorie a literaturii latine sînt rare, și rare încercările de a descoperi aspecte necercetate și frumuseți nebănuite într-o operă studiată ca puține altele. În schimb, ceea ce și-a propus autorul și a izbutit într-o măsură pentru care se cuvine lăudat fără reținere e — cum singur spune în încheierea cărții — „să apropie pe cititorul român de acest mare spirit și de arta lui, să-l facă înțeles și iubit”.

Pentru un asemenea scop, calea aleasă e și cea mai simplă și cea mai potrivită. După cîteva pagini în care se ocupă de obârșia lui Vergiliu, de educația și de începuturile-i literare, autorul urmărește producția „canonică” a poetului, de la *Bucolice* — prin *Georgice* — pînă la *Eneida*. Ordinea tratării e astfel cronologică, dar, cum toată lumea știe, ea corespunde în egală măsură unui proces de maturizare artistică și spirituală, unei evoluții care avea să facă din cîntărețul elegant al crîngurilor și al pașiștilor smălțate de flori pe crainicul virtuților strămoșești, profet inspirat al misiunii și al măririi Romei. Pentru a face sensibilă această transformare, dar mai ales pentru a ne permite să ne apropiem de frumusețea celor trei compuneri în ambianța proprie fiecăreia și în lumina țelurilor artistice urmărite, G. G. recurge, de la caz la caz, la o expunere pătrunzătoare a intențiilor poetului, susținută de o analiză a structurii fiecărui poem și de o interpretare delicată a pasajelor celor mai expresive. Întreaga lucrare ni se înfățișează astfel ca un comentariu perpetuu al poemelor studiate, purtînd mai puțin asupra unor date de fapt sau particularități de limbă ori versificație, și mai mult asupra valorii lor artistice: acele frumuseți poetice și muzicale a căror acumulare face din opera vergiliană o reușită fără seamă a poeziei latine, iar din autorul ei o figură de prim plan a literaturii universale.

Dacă, așa cum mărturisește, G. Guțu și-a propus să revele publicului român măreția scriitorului antic și să-l familiarizeze cu o operă a cărei importanță în patrimoniul culturii

umane greu ar putea fi exagerată, scopul său e atins¹. Inteligentă și sensibilă, scrisă cu nerv și, nu mai puțin, cu eleganță, monografia pe care ne-o oferă — la mulți ani după cartea, și ea frumoasă, despre Seneca — vine să umple un gol al publicațiilor noastre de specialitate, între care lucrările de inițiere în frumusețile literaturilor clasice se numără pe degetele de la o mână.

Din acest punct de vedere, scrierea pe care-o semnalez îmbracă valoarea unui avertisment. Ea vine să amintească tuturor celor ce și-au închinat viața studiului anticității (și care-s încă atât de puțini!) că au o datorie față de publicul mare al acestei țări, a cărui sete de a cunoaște e de-a dreptul impresionantă, dar căruia — din vina, poate, a dezorientării editurilor, dar și din lipsa unei atitudini ferme a criticilor, profesioniști ori ba, îngăduitori cu toate ineptiile — i se oferă prea de multe ori produse de o valoare contestabilă, când nu de-a dreptul nulă. E ceva de făcut în această direcție, și răspunderea e a tuturor celor ce țin un condei în mână.

D. M. Pippidi

STEFAN BORZSÁK, *P. Cornelius Tacitus, der Geschichtsschreiber* (Sonderausgaben der Paulyschen Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft). Stuttgart, Alfred Druckenmüller, 1968. Col. 373—512.

În volumul IV din primul „șir” al Realencyclopediai lui Pauly, apărut în 1900, sub numele *Cornelius* (395), Ludwig Schwabe publica un lung articol închinat autorului *Analelor*, conștiincios și informat, dar atât de sărac în idei și puncte de vedere personale încât o simplă privire asupra literaturii tacitiene apărute în ultimele decenii arată fără putință de îndoială că, în ciuda utilității lui indiscutabile, articolul n-a stîrnit decît puține discuții și n-a exercitat nici cea mai mică influență. Chiar mai bun de-ar fi fost, de altă parte, la aproape trei sferturi de veac după publicare, studiul în chestiune avca nevoie de întregiri și rectificări, a căror alegere și prezentare au fost încredințate de editori profesorului Stefan Borzsák de la Facultatea de litere din Debrefin, „tacitolog” prețuit și director al cunoscutelor *Acta classica* editate de Seminarul de filologie veche al aceleiași universități.

Noul studiu, tipărit în volumul al XI-lea al seriei suplimentare, îmbrățișează fără excepție aspectele de căpetenie ale operei lui Tacit, fără a exclude discuțiile prilejuite de obir-

¹ Aceasta nu înseamnă că în unele privințe n-ar fi fost mai mult de spus sau că judecățile exprimate de autor s-ar învrednici toate de o adeziune necondiționată. Personal,ăș avea obiecții împotriva modului sumar cum a fost rezolvată problema deosebit de importantă a compunerilor vergiliene anterioare *Bucolicelor* sau aceea a legăturilor poetului cu Siron. Mi se pare, de asemeni, că s-ar fi putut da unele indicații cu privire la relațiile lui literare, altele decît amicitia cu Maecenas și cu August. Deși, ici și colo, aluziile la ideile filozofice ale lui Vergiliu nu lipsesc, o privire asupra evoluției lor — de la epicureismul tinereții la stoicismul anilor tîrzii — ar fi completat în chip fericit portretul spiritual al poetului, cu atât mai mult cu cît nu-i vorba, se știe, de un simplu joc intelectual, ci de o adevărată și treptată conversiune la valorile etice și civice care însuflețesc opera-i de maturitate. În sfîrșit, socot că o evocare mai susținută a împrejurărilor istorice în care s-a desfășurat viața lui Vergiliu ar fi încadrat util analizele literare asupra cărora se concentrează îndeosebi atenția autorului. Din acest punct de vedere, *Bucolicele* și *Georgicele* au parte de un tratament privilegiat, ceea ce explică poate și faptul că, în judecata celui ce scrie, acestea sînt părțile cele mai reușite din carte, în raport cu scopul urmărit. În ansamblu, analiza *Eneidei* e mai săracă, în ciuda paginilor mișcătoare scrise despre cartea a IV-a, mai ales.